
УДК 811'373.74 + 243 : 811'373.74

ЗНАЧНИЙ ДОРОБОК У МОВОЗНАВСТВІ

Лепта библейской мудрости: библейские крылатые выражения и афоризмы на русском, английском, белорусском, немецком, словацком и украинском языках / Авторы-составители: Д. Балакова, Х. Вальтер, Н. Ф. Венжинович, М. С. Гитовская, Е. Е. Иванов, В. М. Мокиенко. — Могилев: МГУ им. А. А. Кулешова, 2014. — 208 с.

У рецензованому виданні, яке вийшло друком у Білорусі наприкінці минулого року, шістьма мовами представлено 135 найуживаніших біблійних виразів.

Відомо, що мова Біблії мала великий вплив на формування літературних мов багатьох народів. Це Книга всіх книг, що зберегла для нас немало найдавніших культурних понять і мовних образів. І хоча коментування тексту Біблії є вже традиційним для філологів, багато аспектів цієї проблематики досі мало опрацьовані. Зокрема, це специфіка засвоєння конкретними мовами тих елементів, що походять із тексту Біблії, характер їх подальшого розвитку в кожній із цих мов тощо. Тим більш значущі з погляду порівняльного вивчення літературних мов відмінності, наявні в лексико-семантичних явищах, які походять із спільного джерела — тексту Святого Письма. Ці розходження багато в чому визначають специфіку національної адаптації біблеїзмів і їх фразеологізацію та пареміологізацію в окремих мовних системах.

Для опису біблеїзмів укладачі використали найавторитетніші переклади Біблії, повна паспортизація яких зазначена на с. 13 словника. Зокрема, українська частина виконана на матеріалі перекладу Біблії Івана Огієнка.

Представлене видання містить ґрунтовну передмову (с. 3–9), відомості про використану в роботі літературу

© П. П. ЧУЧКА, 2015

(с.10–11). Наявний у словнику і перелік словників біблеїзмів шістьма мовами, що побачили світ до нинішнього дня (с. 12). Добре, що перед описом біблеїзмів подано скорочення біблійних джерел. Значно полегшує пошук інформації про сталі біблійні вирази індекс описаних мовних одиниць із вказівкою на сторінку, де подано їх опис (с. 176–202), та розміщення у виданні за ключовими словами в алфавітному порядку.

Попри спільність джерела біблеїзмів у мовах, що перебувають під впливом християнської культури, віднайдено значні відмінності у кількісному та якісному складі цих одиниць.

Зіставлення українських, російських біблеїзмів із відповідними стійкими виразами, наприклад, чеськими, словацькими, німецькими, представленими у рецензованому виданні, засвідчує, що можна говорити про певний паралелізм, але більш суттєвим є те, що українська, російська та білоруська мови, з одного боку, а чеська, німецька, чеська й словацька, російська та німецька, білоруська й англійська, з іншого, — відчутно протиставлені внаслідок різних перекладацьких традицій: західнослов'янські і германські тексти Біблії походять із латинського посередника, східнослов'янські ж перебувають у рамках візантійської традиції.

Сама назва видання — «Лепта библейской мудрости: библейские крылатые выражения и афоризмы на русском, английском, белорусском, немецком, словацком и украинском языках» — відтворює його зміст, тому укладачі біблійних виразів вибрали такі біблійні вирази, які, за кількома винятками, представлені у всіх шістьох мовах.

Часто люди навіть не усвідомлюють, що використовують у своєму мовленні біблеїзми, бо такі вирази відомі їм ще з дитинства, зокрема з розповідей батьків, літературних творів, театру, кіно і телебачення. Власне ця проблема — проблема реального використання біблійних виразів у сучасному мовленнєвому узусі й усвідомлення їхнього сакрального джерела стала основним предметом дослідження в рамках міжнародного наукового проекту «Bible and Christianity in Phraseology», а представлене шестимовне видання — це один із конкретних результатів роботи над цим міжнародним проектом. У його рамках проведено ряд міжнародних конференцій, надруковано колективні монографії, а також російсько-німецько-словацький словник біблеїзмів «Лепта библейской мудрости» (Балакова, Вальтер, Мокієнко, 2012), який став основою нового, уже шестимовного видання, про що зазначають укладачі у передмові (с. 9).

Зрозуміло, що жанр короткого довідкового видання визначив відбір описаних у ньому одиниць. Спостерігаємо, що одним із важливих критеріїв відбору став культурологічний. У репрезентоване видання увійшли ті біблеїзми, які найяскравіше відображають текст Біблії в її культурологічній ретроспективі. Таке порівняння, на нашу думку, дає читачам багатий матеріал для поглиблення лінгвокраїнознавчої інформації, а також для порівняння свого національного сприйняття Святого Письма з його джерелом — текстами Біблії національними мовами.

Зазначимо, що у рецензованому виданні проведено власне лінгвістичний опис українських, російських, білоруських, словацьких, англійсь-

ких та німецьких біблеїзмів у міжмовному зіставному аспекті. Кожний із них наведено у формі, яка відповідає нормам шести літературних мов. Значення всіх сталих виразів докладно описано російською мовою, подано відповідники з інших мов, для більшості з них запропоновано систему стилістичних позначок, що характеризує їх уживання, частотність і експресивне забарвлення. Добре, що варіанти описаних виразів також кваліфікуються лінгвістично: рідкісні та незрозумілі слова в їхньому складі пояснюються. За необхідності подано рекомендації про бажане уживання в мовленні конкретних біблійних виразів.

Погоджуємося з цілком слушними твердженнями укладачів про те, що різнобічний опис біблеїзмів сприятиме підвищенню культури мовлення при використанні цих, без сумніву, духовних скарбів кожної європейської мови, а також допоможе більш усвідомлено поставитися до спільного культурного спадку Європи, зокрема, й до мовного спадку, зафіксованого в Біблії. Тим паче, що це видання демонструє спадкоємність і спільне коріння християнської культури України, Росії, Білорусі і неправославної Європи.

Репрезентоване видання підтверджує те, що у біблеїзмах закладений потужний загальнолюдський і власне культурологічний та мовний потенціал, а їх наявність в українській, російській, білоруській, словацькій, англійській та німецькій мовах переконливо засвідчує нетлінність духу й букви Книги книг, її вплив на розвиток різних культур і мов.

Загалом високо оцінюючи видання, що побачило світ, хочемо висловити деякі свої міркування. Зокрема, вважаємо, що при підготовці наступних видань варто було б паспортизувати не один, а декілька перекладів Біблії кожною мовою; доцільно було б паспортизувати також світські тексти, у яких використані біблійні вирази; варто, на нашу думку, поставити у біблеїзмах відповідні наголоси; у майбутніх виданнях необхідно розширити реєстр описаних мовних одиниць.

Рецензована «Лепта библейской мудрости» — це надзвичайно потрібна лексикографічна праця, що є значним доробком не тільки в славістиці (зокрема україністиці), германістиці, а й в етнолінгвістиці, лінгвокультурології. Це перший приклад шестимовного словника, який, без сумніву, має велику перспективу практичного використання для розроблення словникових статей у фразеологічних словниках слов'янських та германських мов, для створення етнолінгвістичних та лінгвокультурологічних довідників, а також для успішного опанування матеріалу у майбутніх наукових студіях, передусім у галузі фразеології в університетських курсах та спецкурсах.

Павло ЧУЧКА

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Статтю отримано 18.05.2015

Pavlo Chuchka

Uzhhorod National University, Uzhhorod

CONSIDERABLE ACHIEVEMENT IN LINGUISTICS

Book review on: *Lepta Bibleiskoy Mudrosti: bibleyskiye krylatyye vyrazheniya na russkom, angliyskom, belorusskom, nemetskom, slovatskom i ukrainskom yazykakh.* — Homel, 2014. — 208 s.